

ביאורים

לאחר שבפרקים הקודמים עסקנו באהבה שלנו לקב"ה, עוסק רבי יוסף אלבו בפרק הנוכחי באהבה של הקב"ה אלינו. האם ה' אוהב אותנו? האם תיתכן אהבה כזו? שאלות אלו משמעותיות מאוד בעבורנו, שהרי האהבה היא תמיד דו-סיטרית. בשביל שנוכל לאהוב מישהו באמת, אנו צריכים שייבנה יחס דומה גם מצדו אלינו, ונראה שהוא אכפתי כלפינו, מעריך אותנו ואוהב אותנו. מפסוקים רבים בתורה, רובם מספר דברים, עולה בבירור תשובה חיובית: "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשָׁמַרְתֶּם וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם... וְאַהֲבָה וּבְרָכָה וְהִרְבָּה" [דברים ז, יב-יג]. כך מוזכר גם בפסוקים רבים בנביא. גם בתפילה אנו מזכירים "אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת". אמנם, כלל לא פשוט להבין אהבה זו. הרי, כפי שלמדנו, שלושה מניעים מביאים אל האהבה, ושלושתם אינם שייכים ביחסו של האלוהים אלינו. הוא הרי אינו זקוק לדבר, וממילא אין בנו משהו שמועיל בעבורו. איננו גורמים לו לשום ערבות או הנאה. וכל שכן שאיננו יכולים להיחשב למושא הערכה או לזכות אצילית כדי שיהאבנו מצד הטוב שבנו. השאלה מתעצמת כשאנו לוקחים בחשבון את הפער הגדול שבינינו לבינו. הרי דרכה של האהבה היא, שהיא נגזרת הרבה מהקרבה והדימיון שבין השניים. אפילו בין אוהבים, ככל שישתנה האחד כך הם בדרך כלל ימצאו פחות נושאי שיחה ביניהם, והקשר ילך וייחלש. לכן רבים משתוקקים לקבל אפילו יחס כלשהו מצד אנשים מפורסמים וחשובים, שיכירו אותם אישית או יקבלו מהם חתימה, ולכל הפחות שיראו אותם במציאות. כל קשר או מגע אתם יוצר תחושה של מגע עם הפרסום והמעלה שלהם. כל שכן שהיו חולמים לקבל מהם הערכה ואהבה. מטעם זה לפעמים גם מתפתחת עין צרה דווקא בין אוהבים, כשהם נרתעים האחד מעלייתו של האחר ומתוך כך מתרחקים זה מזה. אך אהבה היוצאת מלב שלם מביאה אל ההפך - לשמוח בשמחת האחר כאילו זו שמחתו שלו. גם אנשים המחפשים זוגיות בדרך כלל יישאפו למצוא מישהו בעל דימיון רב ברוב תחומי החיים. נמצאנו למדים שהאהבה זקוקה לקירוב ויחס בין השניים, ואין ריחוק גדול יותר כמו המרחק ביננו לבין האלוהים. אם-כן, כיצד מתאפשרת אהבתו אלינו?

הרחבות

• אהבת האני

הָאוֹהֵב בְּתַכְלִית הַדְּבָקוֹת לְחִבּוֹ, פָּאֵב לְפָנָיו, עַד שִׁדְמָה פָּאֵלוֹ הוּא הוּא; וְאִזּוֹ יִכְסֹף שִׁינְיָעוֹ הַטּוֹבוֹת לְחִבּוֹ כְּמוֹ שִׁיִּכְסֹף אוֹתָן לְעַצְמוֹ. כּוֹתֵב הֵרֵב אֲבֵרָהם יִצְחָק הַכֹּהֵן קוֹק: "הַקְּדוּשָׁה אֵינָה נִלְחַמֵת כֻּלָּל נֶגַד הָאוֹהֵב הָעַצְמִית, הַטּוֹבֵעָה עִמוֹק בְּמַעֲמָקֵי נֶפֶשׁ כֹּל חַי, אֲלֵא שֶׁהִיא מַעֲמִידָה אֶת הָאָדָם בְּצוּרָה בְּצוּרָה וְנִוְנָה כּוֹאֵת, שְׂכַל מֵה שִׁוְתֵר יִהְיֶה אוֹהֵב אֶת עַצְמוֹ, כִּכֵּה יִתְפַּשֵּׁת הַטּוֹב שְׁבוּ עַל הַכֹּל, עַל כֹּל הַסְּבִיבָה, עַל כֹּל הָעוֹלָם, עַל כֹּל הָהוּיָה" (אורות הקודש ג, עמ' יג). מסביר הרב יעקב אריאל: "מהי עצמיותו של האדם? אברי גופו הברוניים אינם עצמיותו של האדם. רוחו ונשמתו הן הן עצמיותו. צלם האלוהים שבו. האוהב את עצמו באמת, אוהב הוא את הכל. אהבת הרע היא איפוא הרחבה מוגדלת של האני. ראיית כל פרט כחלק מהכלל, מגדילה את הפרט. יש בגישה מהפכנית זו תפיסה עמוקה ביותר של אהבת הרע. שלילת האנוכיות עלולה להביא את האדם לפסיביות, לאדישות כלפי עצמו וממילא כלפי זולתו. האהבה העצמית יוצרת מוטיבציה חזקה. אדם להוט, באופן טבעי, לממש את עצמו, לפתח ולהגדיל את עצמו. לכן אין לנו עניין בדיכוי פעילותו של האדם, אלא אדרבה, בהמרצתה. היוזמה האנושית - ברוכה היא, ומשום כך אמרה התורה שהאדם יראה את רעהו כחלק ממנו, וממילא יפעל לטובת חבירו בהמרצת יתר" [מאהלי תורה, עמ' 193].

פרק שלשים-ושבעה

וְרֹאֵי שֶׁנִּבְאָר כָּאֵן אִם אֶפְשֶׁר שֶׁתִּפְּל אֶהְבֶּה בֵּין הַשׁ"י וְהָאָדָם כְּמוֹ שֶׁתִּפְּל בֵּין הָאָדָם וְה'. וְזֶה, כִּי יֵשׁ לְאוֹמֵר שִׂיאֵמוֹ, כִּי אֲמַנֵּם יִצְדַּק שִׂיאֵהֵב הָאָדָם אֶת ה' - אִם מִצַּד-אֶהְבֵת הַטּוֹב, בְּמֵה שֶׁהוּא טוֹב; וְאִם מִצַּד-קִבְּלַת הַתּוֹעֵלַת מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא מִצַּד-הַמּוֹעִיל; אוּ מִצַּד-הָעֵרֵב. אֲבָל הַשׁ"י אֶת הָאָדָם, שְׂאִין בּוֹ אַחַת מִכָּל הַסְּבוֹת הַלָּלוּ, לֹא יִדְמֵה שֶׁאֶפְשֶׁר שֶׁתִּהְיֶה מִמֶּנּוּ אֶהְבֶּה אֶל הָאָדָם.

וְזֶה, כִּי הָאֶהְבֶּה בֵּין הָאוֹהֵבִים תִּהְיֶה פֶּאֶשֶׁר יִתְּכֵן שִׂיאֵהֵב הָאָחֵד לְאַחַר וְהָאֶחֶר אֶלָּו, בֵּין רַב לְמַעֲט. אֲבָל פֶּאֶשֶׁר יִהְיֶה בְּתַכְלִית-הַמְּרַחֵק זֶה-מִּזֶּה, לֹא יִדְמֵה שֶׁאֶפְשֶׁר שִׁיפֵל בֵּין שְׁנֵיהֶם אֶהְבֶּה, לְפִי שֶׁהֵם כְּמוֹ הַפְּכִים. כִּי הַפְּכִים הֵם אֲשֶׁר הֵם בְּתַכְלִית-הַמְּרַחֵק כָּל אֶחָד מִחִבּוֹ, כִּי כֹל הַפֵּךְ יִבְרַח מִן הַהֶפֶךְ; וְלֹא יִדְמֵה שֶׁתִּהְיֶה אֶהְבֶּה אֶלָּא בְּדוֹמִים. וְלִזֶּה יִשְׁתַּוְּקוּ הָאֲנָשִׁים שִׁיִּכְבְּדוּם וְיִאֶהְבּוּם הַחֲכָמִים וְאֲנָשֵׁי הַמַּעֲלָה, כְּדִי שִׁדְמָה שִׁישׁ בִּינֵיהֶם הַדְּמוּת-מֵה. וּבְעֵבֹר-זֶה תִּהְיֶה הָאֶהְבֶּה בֵּין שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים יוֹתֵר שֶׁלְּמֵה פֶּאֶשֶׁר יִשְׁתּוּוּ שְׁנֵיהֶם בְּשִׁלְמוֹת אוּ בְּמַעֲלָה-מֵה. וְכִּפֶּשֶׁר יִהְיֶה הַהֲתַחַלְפוֹת בִּינֵיהֶם גְּדוֹל, תִּהְיֶה הָאֶהְבֶּה יוֹתֵר מְעַטָּה; עַד שֶׁבְּעֵבֹר-זֶה יֵשׁ מִן הָאֲנָשִׁים שֶׁלֹּא יִכְסְפוּ הַטּוֹבוֹת לְחִבְרֵיהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לְמַדְרָגָה גְּדוֹלָה וְיִשְׁתַּנֶּה הַשׁוּוִי אֲשֶׁר בִּינֵיהֶם וְתִפְסַד אוּ תִמְעַט הָאֶהְבֶּה. אֲלֵא אִם-כֵּן הִיָּה הָאוֹהֵב בְּתַכְלִית - הַדְּבָקוֹת לְחִבּוֹ, כְּאֵב לְפָנָיו, עַד שִׁדְמָה פָּאֵלוֹ הוּא הוּא; וְאִזּוֹ יִכְסֹף שִׁינְיָעוֹ הַטּוֹבוֹת לְחִבּוֹ כְּמוֹ שִׁיִּכְסֹף אוֹתָן לְעַצְמוֹ, כִּי לֹא יִשְׁעֵר זֹלְתֵיאוֹת בֵּינוֹ וּבֵין חִבּוֹ. אֲבָל הָאוֹהֵבִים שִׁישׁ בִּינֵיהֶם זֹלְתֵיאוֹת, אִי-אֶפְשֶׁר שִׁיִּהְיֶה בִּינֵיהֶם אֶהְבֶּה שֶׁלְּמֵה כָּלָל.

וְזֶה מִבְּאֵר מַעֲנֵן הָאֲנָשִׁים שֶׁהֵם בְּתַכְלִית-הַשְּׁלֵמוֹת בְּעֵנֵן הַמַּעֲלָה וְהַטּוֹב, עִם הָאֲנָשִׁים שֶׁהֵם בְּתַכְלִית-הָרַע, שֶׁלֹּא תִמְצָא בִּינֵיהֶם אֶהְבֶּה וְדְבָקוֹת כָּלָל, וְשְׂאִין שׁוּם-אֶחָד מֵהֶם מִכֵּין עַצְמוֹ אֵלֵיהֶם. וְכֵן הָאֲנָשִׁים שֶׁהֵם שְׁפֵלִים בְּמַדְרָגָה מְאֹד, לֹא יִשְׁימוּ אֶל לְבָם וְלֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּם שִׂיאֵהְבּוּם הַמְּלָכִים, לְהִיּוֹת הַמְּרַחֵק בִּינֵיהֶם יוֹתֵר מְאֹד; וְכֹל-שֶׁכֵּן הַמְּרַחֵק שְׁבִין הָאֵלוֹהִים וְהָאָדָם, שֶׁהוּא בְּלִתִּי-בְּעַל-תַּכְלִית.

וְלִזֶּה הוּא מִבְּאֵר כִּי אִף אִם תִּפֵּל אֶהְבֶּה מִהָאָדָם אֶל הַשׁ"י בְּסִבַּת הַתּוֹעֵלַת הַמִּקְבָּל מִמֶּנּוּ אוּ הָעֵרֵבוֹת שִׁישׁ בְּהַשְׁגַּת מֵה שִׁישְׁג מִמֶּנּוּ אוּ מִצַּד-אֶהְבֵת הַטּוֹב בְּמֵה שֶׁהוּא טוֹב - שְׂאִי-אֶפְשֶׁר שֶׁתִּפְּל מִדְּרַגַּת אֶהְבֶּה מֵהַשׁ"י אֶל הָאָדָם, לֹא מִצַּד-הַטּוֹב וְלֹא מִצַּד-הַמּוֹעִיל וְלֹא מִצַּד-הָעֵרֵב. וְאִם-כֵּן, אִיךָ אֶפְשֶׁר שֶׁתִּהְיֶה אֶהְבֶּה בֵּין הָאֵלוֹהִים וְהָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא זֶה מִיַּעֲד בְּתוֹרָה הָאֵלֹהִית? - אָמֵר [דברים ז, יב-יג]: "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשָׁמַרְתֶּם וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְיָ אֱלֹהֵיךָ וְגו' וְאַהֲבָה וּבְרָכָה וְהִרְבָּה"; וְאָמֵר הַנְּבִיא: "אֶהְבֵתִי אֶתְכֶם אָמֵר יְיָ [מלאכי א, ב]; "יְיָ אוֹהֵב צְדִיקִים" [תהלים קמו, ח].

האם שייכת
אהבה מה' לאדם

האהבה שייכת
בדומים

לא שייכת אהבה
כשהמרחק גדול

לפי זה לא שייכת
אהבה מה' לאדם